

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-040-7-57>

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Одарюк М. В.

*судовий експерт сектору криміналістичного дослідження
транспортних засобів і реєстраційних документів,
що їх супроводжують відділу автотехнічних досліджень
та криміналістичного дослідження транспортних засобів
Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України
м. Запоріжжя, Україна*

На теперішній час в Україні, згідно статистичних даних, рівень злочинності дещо знизився у порівнянні з попередніми роками, але наявна тенденція до якісних змін у сторону більшої витонченості злочинів, збільшення шкоди та розміру збитків, що завдаються неправомірними діями, з'являються нові види та прояви суспільно небезпечної поведінки, для реалізації злочинних намірів застосовуються новітні технології.

При виконанні слідчих дій, пов'язаних з розслідуванням таких злочинів, працівникам слідчих підрозділів необхідно мати високий рівень знань, вмінь, професіоналізму, навичок пошуку та використання необхідної для розслідування інформації, адже вони є тими суб'єктами, які виявляють та збирають інформацію, що стає основою для діяльності інших суб'єктів кримінального судочинства.

Слідство, прокуратура та суд повинні бути носіями широких юридичних знань, що дозволяє їм вільно без усілякої зовнішньої допомоги, з використанням джерел необхідної інформації, самостійно розбиратися в усіх юридичних питаннях з кримінальних справ та інших питаннях юриспруденції.

Усі питання, які потребують спеціальних знань та виходять за межі професійних і юридичних знань слідчого, прокурора, судді, повинні вирішуватися за допомогою відповідних фахівців у формі проведення експертизи, адже судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб.

Підставою для отримання висновку спеціаліста при з'ясуванні обставин вчинення кримінального проступку є запит службової особи підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, уповноваженої особи іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків [1].

Відповідно до статті 242 Кримінального процесуального кодексу України,

експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;
- 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;
- 5) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням [2].

Судово-експертна діяльність пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз в Україні проводиться виключно державними спеціалізованими установами, до яких належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України, науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України, експертні служби Мініс-

терства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Судові експерти вищезазначених закладів особисто проводять різноманітні види експертиз та досліджень, наприклад: почеркознавча, технічна експертиза документів, експертиза зброї, трасологічна, вибухово-технічна, фототехнічна, портретна, голографічних зображень, відео-, звукозапису, матеріалів, речовин та виробів, біологічна, інженерно-транспортна, безпеки життєдіяльності, будівельно-технічна, земельно-технічна, пожежно-технічна, комп'ютерно-технічна, оціночно-будівельна, оціночно-земельна, товарознавча, транспортно-товарознавча, експертиза військового майна, психологічна, мистецтвознавча та інші.

Усі висновки експертів є процесуальним джерелом доказів, які оцінюються слідчими, прокурорами, слідчими судьями чи судьями за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Для проведення повного дослідження і надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку, а в разі необхідності – роз'яснення його, дуже важливу роль відіграє рівень підготовки судових експертів.

На нашу думку, крім експертної діяльності, судові експерти повинні розуміти практичну діяльність оперативників, слідчих, прокурорів, суддів, повинні мати гарну теоретичну підготовку, постійно підвищувати свій освітній та професійний рівень, вдосконалювати свої практичні навички. Для цього слід постійно займатися науковою роботою, приймати участь у наукових заходах державного чи міжнародного рівня, науково-практичних конференціях, круглих столах, симпозіумах, семінарах, постійно вивчати літературу за специфічними напрямками, знайомитися з науковою інформацією, періодичними виданнями, приймати участь в обмінах стажистами, здійснювати спільні видання в галузі судової експертизи і криміналістики.

Також дуже важливу роль для підвищення рівня експертної діяльності відіграє рівень оплати праці, соціальний захист, матеріально технічне та науково-методичне забезпечення судових експертів, адже рівень злочинів не стоїть на місці і для можливості проведення досліджень та вирішення запитань при проведенні експертиз з витончених злочинів, необхідні висококваліфіковані працівники і раціональне використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу.

Література:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17/>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-040-7-58>

СЛІДОВА КАРТИНА, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Оржинська Е. І.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін

Херсонського факультету

Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Херсон, Україна

Поняття сліду – одне з центральних у криміналістиці. Метою дослідження механізмів слідоутворення та їх результатів є отримання доказової інформації про слідоутворюючий об'єкт, його дії або дії з ним, що призвели до утворення сліду. Природа інформації, носіями якої виступають об'єкти слідоутворення, різноманітна. Слідоутворюючий (відображуваний) об'єкт є носієм безпосередньої, первісної інформації, що виражається в сукупності властивих йому індивідуальних і стійких властивостях та ознак. Слідосприймаючий (відображаючий) об'єкт – носій відображеної, похідної від першого об'єкта «вторинної» інформації, що виникла внаслідок їхнього контакту, взаємодії. В результаті досліджень слідосприймаючого та слідоутворюючого об'єктів встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між ними на підставі їх зв'язку з подією злочину. Проте, слідосприймаючий об'єкт несе інформацію не тільки про відображений об'єкт, а й про механізм слідоутворення. У цьому випадку відображуваний об'єкт є засобом передачі інформації про спосіб, а через нього – і про суб'єкт дії [1, с. 110]. Таким чином, сліди при розслідуванні такого виду злочинів, незаконне позбавлення волі, набувають особливої значимості для встановлення повної картини події. Тому при розгляді криміналістичної характеристики незаконного позбавлення волі обов'язковому